

М. Мазуренок

УКРАИНСКОЕ СТУДЕНЧЕСТВО В КОНТЕКСТЕ СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКОЙ ПОЛИТИКИ СОВЕТСКОЙ ВЛАСТИ В 1920-Х ГГ.

В статье проанализирована официальная политика УССР относительно студенчества в 1920-х гг., раскрыта деятельность Наркомпроса, касающаяся "пролетаризации" высшей школы, уделено значительное внимание социально-академическим реформам в вузах, усилению административного воздействия на украинское студенчество, политизации работы студенческих обществ, организаций.

Ключевые слова: студенчество, Наркомпрос УССР, высшие учебные заведения, пролетаризация, политизация.

M. Mazurenok

UKRAINIAN STUDENTS IN THE CONTEXT OF SOCIAL-ECONOMIC POLICY OF THE SOVIET GOVERNMENT IN THE 1920s

The article analyzes the content of the official policy of the USSR as for the students in the 1920s, the USSR People's Commissariat activities relating to "proletarianization" of higher school are considered, much attention is paid to the social and academic reforms in universities, increasing administrative pressure on the Ukrainian students, politization of student societies and organizations.

Key words: students, the USSR People's Commissariat, higher educational establishments, proletarianization, politization.

УДК 378:811.111(073)

О. В. Куртась

ІНШОМОВНА ПРОФЕСІЙНА ОСВІТА: ГЕНЕЗИС ПРОБЛЕМИ

У статті проаналізовано проблему генезису іншомовної професійної освіти (II пол. XX ст. – поч. XXI ст.) та обґрунтовано особливості сучасної іншомовної професійної підготовки студентів вищих навчальних закладів.

Ключові слова: генезис, етапи, професійна іншомовна підготовка, фахівець.

Постановка проблеми та її зв'язок з важливими завданнями. Потреби вітчизняного соціуму ставлять до сучасної педагогічної галузі вимоги щодо зростання рівня професійної майстерності майбутніх фахівців, модернізації технологій та методів навчання студентів, врахування тенденцій євроінтеграційного характеру та, зокрема, необхідності стимулювання поглибленого вивчення іноземних мов. Сучасна іншомовна професійна підготовка має ряд специфічних особливостей, а тому одним із ключових завдань постає здійснення ретроспективного аналізу даної проблеми, дослідження етапів її генезису.

Аналіз останніх досліджень і публікацій з проблеми, виокремлення невирішених її частин. Аналіз науково-педагогічних джерел стану розробки проблеми іншомовної професійної освіти засвідчив що її розв'язання є предметом досліджень таких дослідників як Г. Барабанова, О. Бернацька, О. Бігич, Г. Гринюк, Н. Драб, Т. Колодько, Л. Личко, О. Поляков, Н. Скляренко, О. Тарнопольський, О. Федорова, С. Фоломкина,

І. Яворська та інші. Дослідження проблеми підвищення якості викладання іноземної мови у освітній системі сучасної вищої школи переконують, що переважна більшість провідних вітчизняних фахівців у галузі мовної освіти та міжкультурної комунікації розглядають іншомовну освіту як важливий резерв соціально-економічних перетворень держави; основний інструмент успішної життєдіяльності людини у полікультурному та мультилінгвальному суспільстві; фактор культурного та інтелектуального розвитку та виховання особистості; відзначають необхідність приведення мовної політики до нових реалій суспільства, важливість розробки нових освітніх технологій. Проте, не займаючись спеціальним вивченням історії становлення системи іншомовної професійної підготовки майбутніх фахівців на зарубіжному та вітчизняному рівнях, зазначені фахівці заклали своїми дослідженнями фундаментальну базу для її подальшого розвитку за рахунок надання їй професійно орієнтованої і профільної спрямованості.

Метою статті є аналіз проблеми генезису іншомовної професійної освіти (II пол. XX ст. – поч. XXI ст.) та обґрунтування особливостей сучасної іншомовної професійної підготовки студентів вищих навчальних закладів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Вхідження до європейського освітнього простору обумовило формування соціального замовлення на володіння українцями певною іноземною мовою, а тому, відповідно, активізувало тенденції до зростання її статусу та посилення мотивації вивчення. Проте, незважаючи, що Галузевий стандарт вищої освіти України передбачає при вивченні іноземної мови майбутніми фахівцями врахування професійної специфіки, існує суттєвий брак спеціалістів, які мають високий рівень іншомовних знань та готові до професійного спілкування; рівень професійної іншомовної компетентності більшості з них є недостатнім та не відповідає вимогам сучасного суспільства і ринку праці. До основних причин цього нами віднесені: 1) недостатня кількість навчальних годин з вивчення студентами професійної іноземної мови; 2) відсутність спеціалізованої підготовки викладачів для викладання професійної іноземної мови; 3) низький рівень іншомовної освіти у загальноосвітніх навчальних закладах; 4) недосконалість методики навчання іноземної мови в інтегративному взаємозв'язку із професійною підготовкою майбутніх фахівців. Альтернативою даному процесу вважаємо оволодіння сучасним спеціалістом іноземною мовою під час всього терміну навчання у вищому навчальному закладі, що дозволить йому у майбутньому вільно та активно використовувати її у сфері професійної діяльності; вивчення мови має носити не просто поглиблений характер, а набути професійного статусу. Щодо визначення та наукового обґрунтування особливостей сучасної іншомовної професійної підготовки студентів вищих навчальних закладів, то значна роль належить ретроспективному аналізу, який дозволяє не тільки дослідити генезис науково-педагогічної думки, а й урахувати передовий зарубіжний та вітчизняний досвід, зрозуміти сучасні тенденції та виявити перспективи розвитку.

Відзначимо, що практика оволодіння студентами "іноземними професійними мовами" (*Languages for Specific Purposes*) має досить тривалу історію становлення у межах вітчизняної та зарубіжної лінгвістики, а також методики викладання іноземних мов. Зокрема, початком історії спеціалізованої підготовки студентів з оволодіння іноземною

професійною мовою науковці вважають середину 60-х рр. ХХ ст., коли зарубіжними викладачами було розпочато здійснення мовнокурсової підготовки представників однієї конкретної професії. Проте, вивчення історії іншомовної професійної підготовки майбутніх фахівців дозволило виділити у її розвитку декілька етапів:

– *середина 60-х – початок 70-х рр. ХХ ст.*: іншомовна підготовка фахівців була спрямована на оволодіння вузькопрофесійною лексикою у різних галузях (журналістиці, медицині, педагогіці тощо);

– *70-ті рр. ХХ ст.*: при вивченні іноземних мов посилилася прагматична і соціологічна орієнтація; розробка навчальних програм почала здійснюватися на основі визначення комунікативних потреб;

– *середина 80-х рр. ХХ ст. – 90-ті рр. ХХ ст.*: характерними ознаками іншомовної освіти стали професіоналізм викладачів, наявність спеціальних навчальних засобів, наявність умов для самостійної роботи, розробленість навчально-дидактичних матеріалів, адекватне ставлення викладачів та студентів до інноваційних навчальних методів тощо.

Основною формою оволодіння професійною іноземною мовою тривалий час були спеціальні мовні курси, основними ознаками яких, зокрема, були: однорідність контингенту студентів; розробка на основі аналізу комунікативних потреб майбутніх фахівців навчальної програми; обмеження цілей навчання прагматичними потребами студентів; короткостроковість та інтенсивність навчального курсу. Поділяючи іншомовні навчальні курси на два види (*для навчальних цілей (English for Academic Purposes)* та *для навчання, обмеженого професійними цілями (English for Occupational Purposes)*), науковці також передбачили такі напрямки, як: підготовка до навчально-професійної діяльності; підготовка у процесі навчально-професійної діяльності; підвищення кваліфікації.

Аналіз зарубіжних наукових джерел засвідчив, що ефективна підготовка майбутнього фахівця до оволодіння професійною іноземною мовою потребує наступного: періодичної імітації професійної діяльності (доповіді, участь у дискусіях тощо); професійності та досвіду викладача (важливо, щоб він мав спеціальну педагогічну освіту та практику викладання; дипломи та сертифікати, що підтверджують досконалість володіння спеціальною професійною термінологією). Так, школи з іншомовної підготовки фахівців у Великобританії, Канаді та Австралії пропонують вивчення фахової лексики для широкого переліку професій у якості освітньої послуги. Проте, наприклад, особливостями американських програм вивчення професійної іноземної мови є тісна взаємодія з напрямками підвищення професійної кваліфікації фахівців, наявність організаційних мовних центрів ІЕР (*Intensive English Programme*) та баз стажування. Слухачів курсів іншомовної підготовки, по завершенню, для практичного удосконалення рівня професійної іноземної мови на певний час закріплюють на роботу за фахом у певну установу на безкоштовній основі, організують зустрічі з фахівцями-практиками та відвідування підприємств, на яких можливо ознайомитися з їх роботою та почути професійну іноземну мову. Щодо вітчизняної теорії та практики іншомовної професійної підготовки майбутніх фахівців, то аналіз наукових пошуків даної проблеми дозволив визначити методику викладання іноземних мов як порівняно молоду наукову дисципліну, проте обговорення питання щодо необхідності її теоретичного обґрунтування розпочалось у наукових колах лише у 50-ті рр. ХХ ст.

Зауважимо, що у радянський період дана проблема набула актуальності у зв'язку із переважанням на заняттях з іноземної мови граматико-перекладних методів та відриву рівня граматичних знань студентів від практичного володіння професійною іноземною мовою, що, у свою чергу, активізувало викладачів до усвідомлення нагальної потреби теоретичного осмислення методичних проблем викладання іноземної мови. Однак, на урядовому рівні дану проблему почали вирішувати лише у 1961 році, коли було затверджено Постанову Ради Міністрів СРСР "Про поліпшення вивчення іноземних мов", у якій зверталася особлива увага на зростаюче значення знання іноземних мов різногалузевими фахівцями.

Незважаючи на суперечливі взаємовідносини СРСР з країнами Західної Європи та США у 1960-70-ті рр., потреби обороздатності та національної безпеки вимагали формування у випускників радянських вищих навчальних закладів спроможності отримувати якісну інформацію з першоджерел, а тому набували дедалі більшої актуальності завдання щодо: створення галузевих навчально-методичних посібників та підручників для іншомовної підготовки майбутніх фахівців; здійснення професійної орієнтації іншомовної освіти у вищій школі; з'явилася значна кількість наукових досліджень з проблем оволодіння студентами професійною іноземною мовою, а саме:

– *кінець 60-х – початок 70-х рр.*: Є. Роціна визначила проблему іншомовної освіти як "необхідність виявлення механізмів, які лежать в основі засвоєння студентами мовного матеріалу" [4, с. 3]; Є. Пассов став розробником комунікативного методу, в основу якого було закладено ідею формування мотивації студентів до вивчення іноземної мови [3]; методика викладання іноземної мови у вищих навчальних закладах набула більшої теоретичної бази, а іншомовна підготовка стала більш професійно-орієнтованою; зросла увага до розвитку у студентів навичок вербального спілкування, взаємозв'язку навчання з різними видами іншомовної діяльності;

– *кінець 70-х – початок 80-х рр.*: С. Фоломкіна акцентувала увагу дослідників на тому, що "методика навчання іноземних мов студентів немовних спеціальностей є недостатньо розробленою та потребує підвищення ефективності методів" [5, с. 4]; у системі загальної середньої та вищої шкіл намітилися тенденції до систематизації різнопланових досліджень у галузі методики викладання іноземних мов; шляхами підвищення ефективності викладання іноземної мови та оптимізації іншомовної підготовки студентів науковці визначили: організацію самостійної роботи студентів та її співвідношення з аудиторної роботою; підсумковий і рубіжний контроль всіх видів мовленнєвої діяльності; розробку нових типів підручників з іноземної мови для студентів немовних спеціальностей; оптимізацію використання технічних засобів навчання в аудиторній та самостійній роботі студентів; спираючись на суміжні області знань, було розроблено підхід, що був спрямований на розвиток навичок і стратегій щодо навчання читання та розуміння іншомовної літератури за фахом.

Розпад СРСР та проголошення у 1991-му році незалежності України ознаменували початок нового етапу у розвитку вітчизняної освіти, та іншомовної підготовки фахівців зокрема. Однак, відмітимо, що лише підписання європейськими країнами у 1999 році Болонської декларації та приєднання у 2005 році до даного процесу України спровокували реальне динамічне зростання суспільного замовлення на володіння іноземною мовою та

прагнення інтеграції з європейським освітнім простором [2]. Крім того, у Національній стратегії розвитку освіти в Україні на 2012-2021 роки зазначено, що володіння іноземними мовами є важливою складовою стандарту освіти XXI століття [1], а тому зміст іншомовної освіти орієнтує випускників вищих навчальних закладів на оволодіння декількома іноземними мовами; навчальний процес у вищій школі передбачає підготовку компетентного, відповідального фахівця-професіонала, спроможного функціонально використовувати іноземну мову у різних галузях діяльності та спілкуванні.

Дослідження особливостей існуючих концепцій і програм сучасної іншомовної освіти майбутніх фахівців дозволило з'ясувати, що:

- існує необхідність у розробці ефективної комплексної програми удосконалення іншомовної професійної підготовки;
- наявна потреба у функціонуванні гнучкої, диференційованої за змістом, методами і термінами технології навчання, яка дозволить студентам швидко адаптуватися до умов прогресуючого культурно-інформаційного простору;
- є значна кількість навчальних технологій, які передбачають різне навантаження годин аудиторної роботи (від 340 до 7000 год);
- до основних положень іншомовної підготовки майбутніх фахівців можна віднести: орієнтацію на міжнародні вимоги і стандарти; професійну спрямованість; розвиток самостійності та навичок самоосвіти; використання активних методів при формуванні іншомовної комунікативної компетентності; використання інформаційно-комунікаційних технологій і технічних засобів навчання тощо;
- поетапне формування у майбутніх фахівців спроможності до професійної іншомовної комунікації відбувається на основі блочно-модульної організації освітнього процесу: на I-II курсі – базова іншомовна підготовка; на III-IV курсі – професійна іншомовна підготовка; на V курсі професійна іншомовна підготовка відрізняється різногалузевими спеціалізаціями;
- вітчизняний науково-культурний соціум наголошує на необхідності формування якісно нової навчальної системи, яка передбачатиме наявність у складі профілюючих дисциплін освітнього модуля для реалізації "професійної іншомовної підготовки" (для підвищення мотиваційного рівня та створення умов для ефективної комунікації у професійній сфері та освоєнні зарубіжного досвіду) та залученні до навчального процесу висококваліфікованих викладачів, до функціональних обов'язків яких, зокрема, належить впровадження та проведення спеціалізованих навчальних курсів, забезпечення переходу від професійно-орієнтованого до професійного навчання, орієнтування студентів на практичні та соціальні запити соціуму, сприяння швидкій адаптації випускників до вимог і умов реальної професійної діяльності.

Висновки. Таким чином, розгляд генезису іншомовної професійної підготовки та існуючих навчальних технологій засвідчив актуальність розвитку методики іншомовного професійно-орієнтованого навчання та важливість врахування кращих досягнень зарубіжного та вітчизняного педагогічного досвіду. На нашу думку, проблему удосконалення професійної іншомовної підготовки необхідно вирішувати шляхом оптимізації принципів компетентнісного, діяльнісного та комунікативного підходів у освіті

та розробки ефективної навчальної моделі, а саме забезпечити: формування цілей і змісту професійної іншомовної підготовки у межах компетентнісного підходу; визначення ефективних методів і форм професійної іншомовної підготовки майбутніх фахівців; розробку адекватного контролю результатів підготовки та створення дієвих навчальних засобів. Лише комплексне вирішення зазначених аспектів проблеми дозволить побудувати адекватну та ефективну навчальну технологію для професійної іншомовної підготовки майбутніх фахівців, досягти позитивного результату у вирішенні суперечностей: між тенденціями гуманізації й гуманітаризації вищої професійної освіти та відсутністю наукового обґрунтування формування дидактичної системи спеціальної іншомовної підготовки, між високими вимогами до сучасної професійної іншомовної підготовки фахівців з боку соціуму та її низьким реальним рівнем.

Перспективи подальших розвідок нашої роботи спрямовані на розкриття особливостей становлення та розвитку іншомовної професійної підготовки в Україні та представленні експериментальних результатів щодо готовності сучасних педагогічних працівників до іншомовної комунікації, які ми плануємо розкрити у наступних статтях.

Література

1. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року: Указ Президента України № 344/2013 від 25.06.2013 р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/344/2013#n10>. – Заголовок з екрану.

2. Вища освіта України і Болонський процес : [навчальний посібник] / [Авт.-укл. : В. Г. Кремень, М. Ф. Степко, Я. Я. Болюбаш, В. Д. Шинкарук, В. В. Грубінко, І. І. Бабин]. – Тернопіль : Навчальна книга "Богдан", 2004. – 384 с.

3. Пассов Е. И. Коммуникативное иноязычное образование: готовимся к диалогу культур / Е. И. Пассов. – Минск : Лексис, 2003. – 184 с.

4. Рощина Е. В. Функции иностранного языка как учебного предмета в системе обучения в университете / Е. В. Рощина, И. С. Яворская // Иностранные языки на неспециальных факультетах. – Л. : ЛГУ, 1978. – Вып. 1. – С. 3-6.

5. Фоломкина С. К. За дальнейшее развитие методики обучения иностранным языкам в неязыковом вузе / С. К. Фоломкина // Иностранные языки в высшей школе. – М. : МПИ, 1989. – Вып. 21. – С. 4-8.

Е. В. Куртась

ИНОЯЗЫЧНОЕ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЕ ОБРАЗОВАНИЕ:

ГЕНЕЗИС ПРОБЛЕМЫ

В статье проанализирована проблема генезиса иноязычного профессионального образования (II пол. XX в. – нач. XX в.) и обоснованы особенности современной иноязычной профессиональной подготовки студентов высших учебных заведений.

Ключевые слова: генезис, этапы, профессиональная иноязычная подготовка, специалист.

Kurtas' O. V.

FOREIGN LANGUAGE PROFESSIONAL EDUCATION:

GENESIS OF THE PROBLEM

The article deals with the problem of genesis of foreign-language professional education (the II half of the XX century – the beginning of the XX century) and the features of modern foreign-language professional training of higher educational establishments' students.

Keywords: genesis, milestones, professional foreign language training, expert.